

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาของชาติได้รับการพัฒนาเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นผลให้มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการศึกษามาเป็นลำดับ จึงจะเห็นได้จากแผนการศึกษาแห่งชาติ ที่มีการปรับปรุงมาแล้วหลายฉบับ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นแผนการศึกษาที่สามารถนำไปใช้พัฒนาคนไทยให้มีความสามารถและศักยภาพตามที่สังคมต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเยาวชนให้มีความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาในอันที่จะนำพาประเทศชาติไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ

การจัดการศึกษาของชาติเพื่อพัฒนาเยาวชน ได้จัดประสบการณ์ตามกระบวนการทางการศึกษาเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามในทุกด้าน การศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคน พัฒนาเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม มุ่งให้คนมีความรู้ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีคุณธรรม ประกอบสัมมาอาชีพ มีสุขภาพทางกายและจิตดี นำเพื่อบุคคลให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ตลอดจนเป็นการเตรียมบุคคลให้มีความเหมาะสมในแต่ละอาชีพตามศักยภาพและความสามารถของแต่ละบุคคล เป็นการศึกษาที่รัฐมุ่งให้ผู้เรียน มีความรู้ความสามารถ คงสภาพการอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ มีความสามารถประกอบอาชีพตามควรแก่วัย และสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ฉะนั้น ในหน้าที่และความรับผิดชอบที่ต้องดำเนินการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพโดยให้มีการกำกับ ดูแล ควบคุม เพื่อให้การจัดการศึกษาของชาติได้บรรลุจุดมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ

ดังนั้น การกำกับ ดูแล ควบคุมจึงต้องดำเนินการเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา แต่ในปัจจุบันสถานศึกษาทุกแห่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล ผู้บริหารก็คือ ผู้ที่มีหน้าที่ในการติดตาม กำกับ ดูแล ให้การศึกษาดำเนินไปด้วย

ความเรียบร้อยบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยให้คำนึงถึงสภาพความพร้อมและศักยภาพของแต่ละพื้นที่ รวมทั้งบทบาทสำคัญของผู้บริหารที่ได้รับการมอบอำนาจอย่างมากมาย เพื่อให้การดำเนินการเป็นไป ด้วยความสะดวกและคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งเมื่อพิจารณาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของผู้บริหาร แล้วพบว่ามีการปฏิบัติงานที่ต้องรับผิดชอบเบ็ดเสร็จภายในโรงเรียน หลายประการ ทั้งงานในหน้าที่ผู้บริหาร งานในหน้าที่สอน และการกำกับดูแลในขณะทำงานในภาระอื่นก็มีเพิ่มขึ้นทั้งหมดนี้ก็เพื่อสนองตอบ ต่อภารกิจหลัก คือการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ จึงอาจทำให้ผู้บริหารหลายท่านขาดการนิเทศ ติดตามผล ซึ่งการนิเทศการศึกษามีอยู่หลายรูปแบบและหลายกิจกรรม อาจเลือกใช้ได้ตามความ เหมาะสมและความจำเป็นตามโอกาสอันควร แต่ไม่ควรละเว้นในการปฏิบัติ

ปัจจุบันการศึกษามีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ในสภาพการณ์เช่นนี้จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และการเรียนการสอนและพัฒนาการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ ในส่วนของหลักสูตรก็ต้อง มีการพัฒนาปรับปรุงให้มีการบูรณาการในเนื้อหาวิชาเพื่อความสอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ ในสังคมปัจจุบัน

จากมาตราที่ 30 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดไว้ว่า “ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอน สามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา”

จากรายละเอียดตามมาตราที่ 30 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังกล่าว ผู้ที่มีหน้าที่ก็คือ สถานศึกษาในที่นี้ หมายความว่า ตั้งแต่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง นักเรียน รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการจัดการศึกษา เป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมการศึกษา โดยจะถือเป็นหน้าที่ของใครคนหนึ่งไม่ได้ ทุกฝ่ายต้องร่วมมือ ตั้งแต่การวิเคราะห์และ วางแผน เพื่อกำหนดทิศทางของการศึกษาแล้ววางแผนเป้าหมายให้ชัดเจนไปสู่ การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม มีผลสัมฤทธิ์ที่มีคุณภาพ และกลไกที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนให้เกิดองค์ ความรู้ก็คือครู โดยผู้บริหารสถานศึกษาคอยควบคุมและปรับทิศทางให้ไปสู่เป้าหมายอย่างมี ประสิทธิภาพ

ซึ่งการควบคุมและปรับทิศทางให้เป็นไปตามแนวทางที่มุ่งหวังนั้น มีวิธีการและขั้นตอน อย่างมากมาย กิจกรรมที่ใช้ในการกำกับควบคุมดูแลนี้เราเรียกว่า การนิเทศการศึกษา ที่อาจแบ่งเป็น การนิเทศ 2 ลักษณะคือลักษณะแรกเป็นการนิเทศภายในสถานศึกษา ลักษณะที่สองเรียกว่าการนิเทศ ภายนอก กิจกรรมและกระบวนการมีรูปแบบที่หลากหลาย แต่ในทางปฏิบัติกลับกันไม่ได้ดำเนินการ อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการนิเทศภายในโรงเรียนหรือการนิเทศภายนอกโรงเรียนที่ดำเนินการ โดยศึกษานิเทศก์และผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับสูง เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องเวลา การนิเทศการศึกษา

จะมีมาในสมัยใดไม่เป็นที่ทราบแน่ชัด แต่สามารถคาดได้ว่า การนิเทศการศึกษามีมาพร้อมๆ กับการจัดการศึกษา ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงก็คือหน่วยศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับผู้สอน การนิเทศภายในจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

จากเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้ว การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้บริหารอยู่ใกล้ชิดครูผู้สอนและทราบปัญหาที่เกิดขึ้นในเบื้องต้น สามารถให้คำปรึกษาหารือ และคิดหาหนทางแก้ไขได้ถูกวิธีอย่างทันท่วงที โดยอาศัยความตั้งใจและใช้หลักวิชาการตามกระบวนการที่ถูกต้อง ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน เป็นการช่วยเหลือ สร้างความมั่นใจ ก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศนั้นนอกจากจะเป็นผู้บริหารโรงเรียนแล้ว ครูที่ทำหน้าที่สอนก็สามารถทำการนิเทศภายในได้ ทั้งนี้ทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศต้องให้การยอมรับซึ่งกันและกัน ดังนั้นโดยหน้าที่หลักแล้วผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่เหมาะสมที่สุด

เมื่อผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่จะทำหน้าที่นิเทศการศึกษาให้ได้ดีที่สุด ย่อมเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุด ความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินการนิเทศภายใน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญในกระบวนการและกิจกรรมของการนิเทศภายใน อีกทั้งความเข้าใจ ความเอาใจใส่ใน อันที่จะนำเอากระบวนการไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารที่ควรจะได้รับรู้และมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าข้อจำกัดของผู้บริหารมีอยู่หลายประการ เช่น ภาระงานมาก ขาดการวางแผน ขาดการเอาใจใส่ ขาดแคลนบุคลากร ขาดวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ อีกมากมาย ล้วนแล้วแต่จะเป็นอุปสรรคในการดำเนินการเกี่ยวกับการนิเทศภายในเป็นอย่างยิ่ง

ท่ามกลางความขาดแคลนทั้งปวง การที่จะชี้ให้ผู้บริหารได้เห็นข้อบกพร่องของการนิเทศภายใน ผลเสียของการขาดความต่อเนื่องเป็นสิ่งที่ไม่ง่ายนักในการแก้ไข เพราะมีข้อจำกัดอย่างมากมายในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความแตกต่างจากจังหวัดอื่นในเรื่องสภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ สภาพสังคมประเพณีและวัฒนธรรม สภาพความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิตที่มีความแตกต่าง ตลอดจนความแตกต่างหลากหลายของเผ่าพันธุ์และเชื้อชาติ ล้วนส่งผลต่อการปฏิบัติงาน

การศึกษาการใช้กระบวนการนิเทศภายใน ของโรงเรียนในเขตอำเภอแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 2 จึงเป็นอีกทางหนึ่งที่ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงของการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 2 เพราะการศึกษาที่ใช้กระบวนการวิจัยในการแสวงหาองค์ความรู้ ทำให้มีข้อมูลเพียงพอที่จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยในการวิจัยครั้งนี้

เลือกกลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 2 เป็นพื้นที่สำหรับศึกษาวิจัย ซึ่งทำให้ผู้วิจัยสามารถนำผลจากการวิจัยไปใช้พัฒนากระบวนการนิเทศภายใน อันจะนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอนได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายใน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการใช้กระบวนการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอน
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นข้อมูลให้ผู้บริหารและผู้นิเทศได้นำไปใช้พัฒนากระบวนการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษากระบวนการนิเทศภายใน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 อำเภอแม่สะเรียง จำนวน 69 โรงเรียน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

ประชากรที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนของโรงเรียนในเขตอำเภอแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ปีการศึกษา 2551 ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 69 คน ครูผู้สอน จำนวน 360 คน รวมทั้งสิ้น 429 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้มุ่งศึกษากระบวนการนิเทศภายในที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดไว้ 5 ขั้นตอนได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผนและกำหนดทางเลือก การสร้างสื่อและเครื่องมือ การปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินผล และรายงานผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการนิเทศภายใน หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศภายใน
 ผู้นิเทศ หมายถึง บุคคลผู้ทำหน้าที่นิเทศ ได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน
 ผู้รับการนิเทศ หมายถึง ครูประจำชั้นและครูที่ทำหน้าที่ครูพิเศษประจำวิชา

การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียน ปฏิบัติงานร่วมกันกับ
 ครูในโรงเรียน โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพการทำงานของครูให้ประสบความสำเร็จในการ
 ปฏิบัติงานด้านวิชาการ และการปรับปรุงการเรียนการสอน

ประสิทธิภาพการเรียนการสอน หมายถึง ผลการประเมินคุณภาพการเรียนของ ผู้เรียน
 และความสำเร็จที่เป็นผลจากการพัฒนาการสอนของครู

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 หมายถึง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นสถานที่ที่ผู้บริหารการศึกษา และผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการบังคับบัญชา
 สนับสนุน ส่งเสริมการจัดการศึกษา และอำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน
 ประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อจัดการศึกษาให้เป็นไปตามนโยบาย ซึ่งตั้งอยู่ที่อำเภอแม่สะเรียง